

DOI: <https://doi.org/10.34921/amj.2025.4.019>**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ GƏDƏBƏY RAYONU ƏRAZİSİNDƏ UROLOJİ
XƏSTƏLİKLƏRİN MÜALİCƏSİNƏ DAİR ETNOFARMAKOLOJİ TƏDQIQAT****C.İ.İsayev¹, A.İ.Qədimli², N.T.Babayeva¹, G.S.Cəfərova¹, N.M.Səfərova¹**¹Azərbaycan Tibb Universitetinin Farmakoqnoziya və ²Tibb və sağlamlıq elmlərinin təhsili
kafedraları, Bakı, Azərbaycan

Məqalədə Azərbaycan Respublikasının Gədəbəy rayonu ərazisində aparılmış etnofarmakoloji tədqiqatın nəticələri şərh edilmişdir. İki il ərzində 70 respondent arasında aparılmış sorğunun nəticələrinə əsasən xüsusilə 61 yaşdan yuxarı şəxslərin bitkilərin xalq təbabətində istifadəsi barədə daha çox məlumata malik olduğu aşkar edilmişdir. Tədqiqat çərçivəsində müəyyən edilmişdir ki, Gədəbəy rayonunda uroloji xəstəliklərin müalicəsində 13 fəsiləyə aid 57 bitki növündən istifadə edilir. Xüsusilə Asteraceae fəsiləsinə aid 8, Apiaceae və Rosaceae fəsilələrinə aid hər biri 5, Lamiaceae fəsiləsinə aid 4 və Fabaceae fəsiləsinə aid 3 bitki növü üstünlük təşkil edir. Respondentlərin məlumatlarına əsasən dərman bitkiləri əhali arasında əsasən dəmləmə, bişirmə və təbii halda istifadə edilir. Praktik təbabətdə uroloji xəstəliklərin müalicəsində bitki mənşəli vasitələr nisbətən az tətbiq olunur. Bu baxımdan, aparılan tədqiqat həm tibb işçiləri, həm də əhali arasında bitki mənşəli müalicə üsullarına marağı artırmaq üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Açar sözlər: etnofarmakologiya, Azərbaycanın Gədəbəy rayonu, dərman bitkiləri, uroloji xəstəliklər

Ключевые слова: этнофармакология, Гадебекский район Азербайджана, лекарственные растения, урологические заболевания

Keywords: ethnopharmacology, Gadabay district of Azerbaijan, medicinal plants, urological diseases

Məlumdur ki, zərərli ekoloji faktorlar, suyun keyfiyyətsiz olması, həmçinin maddələr mübadiləsinin pozulmaları, immun çatışmazlığı, infeksiya xəstəlikləri, xüsusən bronxopulmonar patologiyalar sidik-ifrazat sisteminin fəaliyyətinə mənfi təsir göstərir. Böyrək və sidik-çıxarıcı yolların xəstəliklərinin müalicəsində müsbət nəticə əldə etmək patologiyaların xarakterindən, eləcə də diuretik, bakterisid, iltihab əleyhinə, litolitik, spazmolitik, immunomodulyator, antihistamin, tonusverici, zəif sedativ və ya anksiolitik təsire malik dərman bitkilərinin rəşional istifadəsindən asılıdır. Diuretik təsire malik dərman bitkiləri adətən geniş farmakoloji spektrə sahib olub, eyni zamanda iltihab əleyhinə, spazmolitik, litolitik və immunomodulyator təsir göstərir. Məhz bu baxımdan Azərbaycan xalq təbabətində uroloji xəstəliklərin müalicə və profilaktikasında istifadə edilən dərman bitkilərinin araşdırılması aktualılığı ilə seçilən məsələlərdəndir.

Bitki mənşəli diuretiklər öz sintetik analogları ilə müqayisədə daha zəif təsir göstərir və praktik olaraq orqanizmin kalium ionlarını çox itirməsinə səbəb olmur. Bununla yanaşı, onlar

natrium və xlor duzlarının ekskresiyasını stimullaşdırır ki, bu da qlomerulonefritin müalicəsində böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bitki mənşəli sidikqovucu vasitələrin ürək və böyrək mənşəli ödemlərə, sidikdaşı xəstəliyinə və böyrəklərin digər patologiyalarına qarşı tətbiqi onların terapevtik baxımdan əhəmiyyətini artırır və klinik praktikada istifadəsini daha məqsəduyğun edir [1,2]. Müxtəlif ədəbiyyat mənbələrində qədim tarixi köklərə malik Azərbaycan xalq təbabətində müxtəlif xəstəliklərin müalicəsində dərman bitkilərinin istifadəsi barədə məlumatlar mövcuddur [3,4]. Lakin bu məlumatların elmi əsaslandırılması, əldə edilən nəticələrin statistik təhlili və onların əhalinin, həmçinin tibb işçilərinin diqqətinə çatdırılması istiqamətində kifayət qədər sistemli tədqiqatlar aparılmamışdır. Buna baxmayaraq, ATU-nun Farmakoqnoziya kafedrasının əməkdaşları Azərbaycan florasında yayılmış yabani bitkilərin fitokimyəvi tədqiqi istiqamətində müəyyən elmi işlər yerinə yetirirlər [5,6].

Son illər uroloji xəstəliklərin müalicəsinə aid bir çox elmi tədqiqat işləri aparılmışdır [5-7].

Azərbaycanda xalq təbabətinin qədim kök-

lərə malik olduğuna baxmayaraq, uroloji xəstəliklərin müalicəsində istifadə edilən dərman bitkilərinin müəyyən edilməsi, onlara aid etnofarmakoloji tədqiqatın aparılması, həmçinin alınmış nəticələrin statistik işlənməsi istiqamətində işlər aparılmamışdır. Bu baxımdan etnofarmakoloji tədqiqat işinin yerinə yetirilməsi məqsədyönlüdür.

Əvvəlki tədqiqat işlərimizdə Azərbaycanın Zuvand, Naxçıvan dağlıq və Quba dağ massivi geobotanik bölgələrində aparılmış etnofarmakoloji tədqiqatlar haqqında məlumat verilmişdir.

Tədqiqat işinin məqsədi xalq təbabətində bitkilərlə müalicə təcrübəsinə malik əhəlinin yaşadığı və zəngin yabanı dərman bitki florasına sahib olan Gədəbəy rayonu ərazisində uroloji xəstəliklərin müalicəsində istifadə edilən bitkilərə aid məlumat almaq məqsədilə aparılmışdır.

Tədqiqatın material və metodları. Tədqiqat 2024-2025-ci illər ərzində Gədəbəy rayonunun Söyüdlü, Şəkərbəy, Slavyanka, Zəhmətkənd, Nərimankənd, Qoşabulaq, Düzyurd, Miskinli, Çalburun, Alnabat, Arıqıran, Böyük Qaramurad, Novoivanovka, Turşsu, Çobankənd, Novosaratovka, Motudərə, Başkənd, Şınıx, Çay Rəsullu, Şahdağ və Göyəlli kəndlərində yaşayan əhali arasında yazılı anket və şifahi sorğu aparmaqla yerinə yetirilmişdir.

Gədəbəy rayonu Qafqazın orta və yüksək dağlıq qurşağında yerləşir. Ərazisi Şahdağ silsiləsinin şimal yamacını, Başkənd-Dəstəfur çökəkliyinin və Şəmkir dağ massivin bir hissəsini əhatə edir. Qeyd etmək lazımdır ki, bu geobotanik bölgənin ən yüksək dağlıq zirvələri Qoşabulaq zirvəsi (hündürlüyü 3549 metr) və Qocadağ zirvəsidir (hündürlüyü 3317 metr). Ərazinin dəniz səviyyəsindən 1480,5 m yüksəklikdə olması iqlim şəraitinin də müxtəlif olmasını şərtləndirir. Gədəbəy rayonu Azərbaycanın ən qədim insan yaşayış məskənlərindən biridir. Burada dərman bitkilərindən istifadə edilməsi haqqında tarixi məlumatlar vardır. Qeyd etmək lazımdır ki, tədqiqat aparılan ərazilər özünəməxsus bitki örtüyü ilə fərqlənir, dəniz səviyyəsindən 700-2800 m hündürlüklərdə yerləşən orta və yuxarı dağlıq bölgələrdir.

Müsahibə prosesi 5 mütəxəssis tərəfindən aparılmışdır. Müsahibədə əksəriyyətinin yaşı 60-dan çox olan 29-93 yaş arası 21 qadın, 49 kişi iştirak etmişdir. Belə ki, müsahibədə 26-40 yaş qrupu üzrə 5, 41-50 yaş qrupu üzrə 14, 51-60 yaş qrupu üzrə 15, 61-70 yaş qrupu üzrə 23 və 71-93 yaş qrupu üzrə isə 13 respondent iştirak etmişdir. Onlardan 41 nəfəri orta təhsilli, 2 nəfəri natamam orta təhsilli və 27 nəfəri isə ali təhsilli idi.

Etnofarmakoloji tədqiqatda məlumatların toplanması məqsədilə sahə metodlarından olan “qartopu” və bitki nümunələrinin, herbarilərin hazırlanması üsulları tətbiq edilmişdir [8-11].

İnformativ uzlaşma faktoru (İUF) – tədqiqat zamanı müsahibə iştirakçılarının məlumatlarının homogenliyini yoxlamaq üçün istifadə edilir. Beləliklə, İUF-dən tədqiqat sahəsindəki bitki istifadəçiləri arasında müalicə üçün bitkilərin istifadəsi baxımından bir uzlaşma olub-olmadığını aydınlaşdırmaq üçün istifadə edilir.

$$İUF = \frac{Nur - Nt}{Nur} - 1$$

Burada, Nur – müəyyən bir xəstəlik kateqoriyası üçün istifadə edilən anketin sayını, Nt – bütün müsahibə iştirakçılarının məlumat verdiyi bir xəstəlik kateqoriyası üçün istifadə olunan bitki növünün sayını ifadə edir. Qeyd etmək lazımdır ki, bu faktorun hasili sıfırla 1 arasında dəyişir.

İstifadə dəyəri (İD) – faydalı bitkilərin nisbi əhəmiyyətini ölçmək üçün geniş istifadə edilən və növlərin nisbi əhəmiyyəti haqqında kəmiyyət baxımından məlumat verən meyardır. İD vasitəsilə hər bir cəmiyyətdə ən vacib olan növlər müəyyən edilir və aşağıdakı düsturdan istifadə edilməklə hesablanır:

$$İD = \frac{İHC}{n}$$

Burada, İHC – hər bir məlumat mənbəyi üçün müəyyən bir növə aid istifadə hesabatlarının cəmini ifadə edir. “n” hərfi isə sorğuda iştirak edən müsahibə iştirakçılarının sayını göstərir.

Doğruluq səviyyəsi (DS) – bir xəstəliyin müalicəsində üstünlük təşkil edən növləri ifadə edir və aşağıdakı düsturla hesablanır:

$$DS = \frac{Np}{N \times 100}$$

Np – müəyyən bir xəstəliklə bağlı bitkilər haqqında məlumat verənlərin sayını ifadə edir, N – müəyyən bir xəstəlik kateqoriyası üçün növləri istifadə edən cəmi məlumat mənbəyi sayını ifadə edir.

Sitatın nisbi tezliyi (SNT) – xəstəlik üçün ən çox seçilən bitki növlərini araşdırmaq məqsədilə istifadə edilir və aşağıdakı düsturla hesablanır:

$$SNT = \frac{ST}{N} (0 < RFC < 1)$$

ST – sitatın tezliyi olub, bir növün yerli əhali tərəfindən istifadəsinin əhəmiyyətini göstərir. Bu, həmin növlərin istifadəsini bildirən məlumat verənlərin sayının, müsahibəyə qatılan ümumi məlumat verənlərə olan nisbətidir.

Fəsilənin vaciblik dəyəri (FVD) – fəsiləyə aid bitkilərin vaciblik dərəcəsini göstərir.

$$FVD = \frac{FC_{fəsilə}}{N_s}$$

Burada, FC_{fəsilə} – anket sorğusu iştirakçılarının bir fəsiləyə daxil olan bitkilər haqqında verdiyi məlumatın sayını, N_s – fəsiləyə aid olan bitki növlərinin sayını ifadə edir.

Tədqiqatın nəticələri və onların müzakirəsi. Gədəbəy rayonu ərazisində uroloji xəstəliklərin

müalicəsində istifadə edilən bitkilərə aid etnofarmakoloji tədqiqat ilk dəfə aparılmışdır. Tədqiqat aparılan ərazilər yabanı dərman bitkiləri ilə zəngindir və bu ərazilərdə yaşayan insanlar dərman bitkilərindən xalq təbabətində geniş istifadə edirlər.

Müsahibələrə ümumilikdə 70 nəfər cəlb edilmişdir. Tədqiqat 2023-2024-cü illərdə olmaqla 2 il müddətində aparılmışdır və 57 bitki haqqında məlumat toplanmışdır. Bitki identifikasiyası üçün Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Botanika İnstitutunun herbari fondundan istifadə edilmişdir. Müsahibə meşə və çəmənlik ərazilərdə, yaşayış yerlərində, otlaq sahələrində, plantasiyalarda üz-üzə aparılmışdır. Tədqiq olunan ərazilərdə yayılan və istifadə

edilən bitkilər haqqında məlumat **1-ci cədvəldə** verilmişdir. Bu cədvəldə uroloji xəstəliklərin müalicəsində istifadə edilən bitkilərin Azərbaycan və Latın dillərində adları, həmçinin tədqiqatın nəticələrinə aid statistik rəqəmlər verilmişdir. Növün istifadə hesabatlarının cəmi, nisbi əhəmiyyəti, bir xəstəliyin müalicəsində üstünlük verilən növ və sitatın nisbi tezlik göstəriciləri nisbətən az istifadə olunan qovaq, tozağacı, dağtərxunu, herniyar, böyürtkən, qara gəndəlaş, göyçiçək, bənövşə, biyan, paxlakolu, qaytarma, zəyərək, subibəri, çobanyastığı, sincanotu, isitməotu, zəncirotu, yemişan, quşəppəyi, kələm, atpıtrağı, ayrıqotu, qarpız, cəbrayilotu, xiyar, yonca bitkiləri üçün də hesablanmışdır.

Cədvəl 1. Gədəbəy rayonu ərazisində uroloji xəstəliklərin müalicəsində istifadə edilən bitkilərin etnofarmakoloji tədqiqatların göstəriciləri

Bitkinin latın dilində adı	Azərbaycan dilində adı	İstifadə olunan hissəsi	İHC	İD	Ds	SNT
<i>Achille millefolium</i>	Boymadərən	Otu	47	0,67	40	0,57
<i>Ammi visnaga</i>	Dişqurtlayan	Meyvəsi	31	0,44	25	0,36
<i>Anethum graveolens</i>	Şüyüd	Meyvəsi	27	0,39	18	0,26
<i>Anisum vulgare</i>	Cirə	Meyvəsi	40	0,57	26	0,37
<i>Asplenium viride</i>	Qamçılıca	Yarpağı	16	0,23	7	0,10
<i>Bidens tripartita</i>	Yatıqqanqal	Otu	42	0,60	36	0,51
<i>Calendula officinalis</i>	Gülumbahar	Çiçəyi	58	0,83	50	0,71
<i>Carum carvi</i>	Zirə	Meyvəsi	22	0,31	17	0,24
<i>Cephalaria gigantea</i>	Qantəpər	Çiçəyi	54	0,77	46	0,66
<i>Cerasus avium</i>	Albalı	Meyvəsi	33	0,47	24	0,34
<i>Cynodon dactylon</i>	Çayır	Otu	19	0,27	11	0,16
<i>Dipsacus laciniatus</i>	Fırçaotu	Çiçəyi	38	0,54	30	0,43
<i>Equisetum arvense</i>	Qatırquyruğu	Otu	47	0,67	36	0,51
<i>Hypericum perforatum</i>	Dazı	Otu	52	0,74	45	0,64
<i>Melissa officinalis</i>	Bədrənc	Otu	37	0,53	29	0,41
<i>Mentha piperita</i>	Nanə	Yarpağı	54	0,77	47	0,67
<i>Mentha longifolia</i>	Yarpız	Yarpağı	22	0,31	16	0,23
<i>Paliurus spina-christi</i>	Qaratikan	Meyvəsi	36	0,51	30	0,43
<i>Petroselinum crispum</i>	Cəfəri	Kökü	44	0,63	35	0,50
<i>Polygonum aviculare</i>	Quş buğdası	Otu	56	0,80	49	0,70
<i>Rosa canina</i>	İtburnu	Meyvəsi	61	0,87	53	0,76
<i>Rubia tinctorum</i>	Boyaqotu	Kökümsovu	40	0,57	31	0,44
<i>Salix alba</i>	Söyüd	Qabığı	19	0,27	12	0,17
<i>Salvia aethiopis</i>	Adaçayı	Yarpağı	37	0,53	30	0,43
<i>Solidago virgaurea</i>	Qızılsəbət	Otu	25	0,36	17	0,24
<i>Thymus grossheimi</i>	Kəklikotu	Otu	48	0,69	39	0,56
<i>Tilia cordata</i>	Cökə	Çiçəyi	30	0,43	22	0,31
<i>Tribulus terrestris</i>	Dəmərtikan	Otu	24	0,34	16	0,23
<i>Zeyheria majus</i>	Qarğıdalı	Saçaqları	59	0,84	50	0,71
<i>Urtica dioica</i>	Gicikən	Yarpağı	53	0,76	42	0,60

Qeyd: İHC – hər bir məlumat mənbəyinin müəyyən bir növ üçün malik olduğu istifadə hesabatlarının cəmini ifadə edir. İD – növlərin nisbi əhəmiyyəti haqqında kəmiyyət baxımından informasiya verir. DS – bir xəstəliyin müalicəsində üstünlük verilən növləri ifadə edir. SNT – sitatın nisbi tezliyidir.

Cədvəl 2. Anket sorğusunda iştirak edənlərin nəticələrinin düzgünlük faktoru

Xəstəliyin tipi	Nur	Nt	Nur-Nt	Nur-1	İUF
Böyrəkdaşı xəstəliyi	39	22	17	38	0,47
Böyrəklərin iltihabı	51	27	24	50	0,48
Sidik yollarının iltihabı	26	18	8	25	0,32
Sidikqovucu	55	37	18	54	0,33
Enurez	17	10	7	16	0,44
Sistit	41	24	17	40	0,43
Uretrit	29	19	10	28	0,36
Pielonefrit	22	15	7	21	0,33
Sidikdaşı xəstəliyi	50	34	24	49	0,49

Qeyd. İUF-dən tədqiqat sahəsindəki bitki istifadəçiləri arasında müalicə üçün bitkilərin istifadəsi baxımından bir uzlaşma olub-olmadığını analiz etmək üçün istifadə olunur. Burada, Nur – müəyyən bir xəstəlik kateqoriyası üçün istifadə olunan anketin sayını, Nt – bütün müsahibə iştirakçıları tərəfindən müəyyən bir xəstəlik kateqoriyası üçün istifadə olunan bitki növünün sayını ifadə edir.

Anket sorğusunda iştirakçıların nəticələrinin düzgünlük faktoru isə **2-ci cədvəldə** qeyd olunmuşdur. Sorğuda iştirak edənlərdən 55 nəfər dərman bitkilərindən sidikqovucu, 17 nəfəri isə gecə sidiyi saxlamamaq hallarında – enurezdə istifadə etdiklərini bildırıblər. 51 nəfər böyrəklərin iltihabının, 50 nəfər sidikdaşı xəstəliyinin, 41 nəfər sistitin, 39 nəfər böyrəkdaşı xəstəliyinin, 29 nəfər uretrit, 26 nəfəri sidik yolları iltihabının və 22 nəfər isə pielonefritin müalicəsində istifadə edildiyini söyləmişdir.

Aparılmış tədqiqat nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, Gədəbəy rayonu ərazisində uroloji xəstəliklərin müalicəsində 13 fəsiləyə aid 57 bitki növündən istifadə edilir. Daha çox bitki növləri istifadə edilən fəsilələr bunlardır: Asteraceae (8 bitki növü), Apiaceae (5 bitki növü), Rosaceae (5 bitki növü), Lamiaceae (4 bitki növü), Fabaceae (3 bitki növü).

Etnofarmakoloji tədqiqat nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, uroloji xəstəliklərin müalicəsində dərman bitkiləri dəmləmə və bişirmə formasında istifadə edilir. Tədqiq edilən bitkilərdən şüyüd, cırə, zirə, nanə, cəfəri, kəklikotu, qarğıdalı, böyürtkən, zəyərek, kələm, qarpız, xiyar və albalı həm qida kimi, həm də müalicəvi vasitə kimi istifadə edilir. Tədqiqatlara cəlb edilmiş bitkilərdən 7-si becərilən, 49-u isə yabanı bitkilərdir.

Müəyyən edilmişdir ki, uroloji xəstəliklərin müalicəsində istifadə edilən dərman bitkilərin-

dən 21 növünün otundan, 8 növünün meyvəsindən, 13 növünün yarpağından, 6 növünün çiçəklərindən, 3 növünün kökündən, 3 növünün kökümsovundan və 2 növünün toxumlarından istifadə edilir. İstifadə edilən dərman bitkilərinin 35-i ot, 18-i arğac, 3-ü isə koldur. Uroloji xəstəliklərin müalicəsində istifadə edilən 56 dərman bitkisindən 43-ü ofisial, 13-ü isə qeyri-ofisial dərman bitkilərinə aiddir.

Yekun. Gədəbəy rayonu ərazisində iki il ərzində 70 respondent arasında aparılan sorğu nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, 60 yaşdan yuxarı şəxslər xalq təbabətində bitkilərin istifadəsi ilə bağlı daha geniş biliklərə malikdirlər. Tədqiqatın nəticələrinə əsasən, Gədəbəy rayonunda uroloji xəstəliklərin müalicəsində 13 fəsiləyə aid 57 bitki növündən istifadə edilir. Ən çox tətbiq edilən bitkilərin aid olduğu fəsilələr Asteraceae, Apiaceae, Rosaceae, Lamiaceae və Fabaceae olmuşdur; bu fəsilələrə müvafiq olaraq 8, 5, 5, 4 və 3 bitki növü daxildir.

Gədəbəy ərazisində uroloji xəstəliklərinin müalicəsi üçün dərman bitkiləri əsasən dəmləmə, bişirmə və təbii halda istifadə edilir. Uroloji xəstəliklərin müalicəsində bitki mənşəli vasitələrin azlığını nəzərə alaraq, bu sahəyə olan diqqətin artırılması zəruridir. Beləliklə, təqdim edilən araşdırma tibb işçiləri və əhali arasında bitki mənşəli müalicə vasitələrinə marağın artırılması baxımından əhəmiyyət kəsb edə bilər.

ƏDƏBİYYAT

1. Isayev J.I., Karimov Y.B., Kazimov H.A. New technology of sea-buckthorn oil extraction // Azerbaijan Medical Journal, 2005, No 2, p. 7-9.
2. Isayev J.I. Studyng of Pharmacological characteristics and medical use of some plants in the flora of Azerbaijan //Azerbaijan Medical Journal. 2006, No2, p.48-54.
3. Kerimov Yu.B., Abyshev A.Z., Serkerov S.V., Isaev D.I., Bairamov P.B. Phenol derivatives from the roots of *Ferula persica* // Chemistry of Natural Compounds, 1993, 28(5), p. 506.
4. Olennikov D.N., Jafarova G.S., Isaev D.I. New acacetin glycosides from the genus *Dracocephalum* // Chemistry of Natural Compounds, 2022, v. 61(3), p. 452-458. <https://doi.org/10.1007/s10600-025-04676-5>
5. Shahla Jafarova, Tuba Aydın, Javanshir Isayev, Ruya Saglamtas, Fevzi Ozgokce, Cavit Kazaz, Ahmet Çakir. Anti-Alzheimer, Antiglaucoma, and Antidiabetic Activities of Sainfoin (*Onobrychis buhseana* Boiss.) // Chemistry and biodiveesrsity, 2025, No 1, p. 34-39. <https://doi.org/10.1002/cbdv.e202402013>.
6. Olennikov, D.N., Kashchenko, N.I., Gadimli, A.I., Isayev D.I. Polysaccharides from Three Species of *Gentiana* // Chemistry of Natural Compounds, 2022, 58, p. 799-803. <https://doi.org/10.1007/s10600-022-03801-y>.
7. Sardarli F.F. Evalution of structural and functional changes in the kidneys during hyperuricemic nephropathy using ultrasound examination // Azerbaijan Medical Journal, 2024, No4, p. 40-46. <https://doi.org/10.3492.2024.007>
8. Isayev J.I., Hajiyeva E.M., Mustafayeva Kh.N., Yagubov K.M., Babayeva N.T., Safarova N.M., Gadimli A.I., Jafarova G.S. Ethnopharmacological study of the treatment of diseases of the respiratory system in the Zuvand geobotanical territory of Azerbaijan // Azerbaijan Medical Journal, 2024, No3, p. 121-127. <https://doi.org/10.3492/amj.2024.3.021>.
9. Isayev J.I., Hajiyeva E.M., Babayeva N.T., Jafarova G.S., Mustafayeva Kh. N., Hajiyeva E.M., Safarova N.M., Gadimli A.I. Ethnopharmacological study of the treatment of cardiovascular diseases in the Guba mountain geobotanical region of Azerbaijan// Azerbaijan Medical Journal, 2025, No1, p. 171-176. <https://doi.org/10.34921/amj.2025.1.030>.
10. Ayub M., Shah G.M., Irfan M., Ullah F, Ullah A.Ethnomedicinal study of the flora of Sellay Pattay valley, district Malakand, Khuber Pakhtunkhwa, Pakistan // Ethnobotany research and applications, 2023, 26, <https://dx.doi.org/10.32859/era.26.32.1-17>.
11. Isayev J.I., Hajiyeva E.M., Babayeva N.T., Jafarova G.S., Safarova N.M., Gadimli A.I. Ethnopharmacological study of the treatment of diseases of the digestive system in the geobotanical region of Azerbaijan Nakhichevan Highlands // Azerbaijan Medical Journal, 2024, No3, p. 121-127. <https://doi.org/10.3491/amj.2024.4.024>.

ЭТНОФАРМАКОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ЛЕЧЕНИЯ УРОЛОГИЧЕСКИХ ЗАБОЛЕВАНИЙ НА ТЕРРИТОРИИ КЕДАБЕКСКОГО РАЙОНА АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Дж.И.Исаев¹, А.И.Гадимли², Н.Т.Бабаева¹, Г.С.Джафарова¹, Н.М.Сафарова¹

¹Кафедра фармакогнозии Азербайджанского медицинского университета,

²Кафедра образования по медицине и охранительным наукам Азербайджанского медицинского университета, Баку, Азербайджан

Резюме. В статье представлены результаты этнофармакологического исследования, проведенного в Гедабекском районе Азербайджанской Республики. Выяснилось, что в регионе сохранены традиции народной медицины, а старшее поколение обладает более глубокими познаниями в этой области. По результатам опроса, проведенного среди 70 респондентов в течение двух лет, было выявлено, что лица в возрасте 61 года и старше располагают большей информацией в области народной медицины. В ходе исследования установлено, что в Кедабекском районе при лечении урологических заболеваний используется 57 видов растений, относящихся к 13 семействам. В частности, преобладают 8 видов растений, относящихся к семейству *Asteraceae*, 5 видов *Apiaceae*, 5 видов *Rosaceae*, 4 вида *Lamiaceae* и 3 вида растений, относящихся к семейству *Fabaceae*. По словам респондентов, большинство лекарственных растений используется в свежем виде, а также в форме настоев и отваров. При детальном рассмотрении лекарственных препаратов, применяемых при лечении урологических заболеваний, выявлено минимальное количество среди них средств растительного происхождения. В этой связи представленная статья будет полезна с точки зрения привлечения внимания как медицинских работников, так и населения к лекарственным растениям.

ETHNOPHARMACOLOGICAL STUDIES OF THE TREATMENT OF UROLOGICAL DISEASES IN THE TERRITORY OF THE GADABAY REGION OF IN THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN

J.I.Isayev¹, A.I.Gadimli², N.T.Babayeva¹, G.S.Jafarova¹, N.M.Safarova¹

¹*Department of Pharmacognosy and* ²*Department of medical and health sciences education,*
Azerbaijan Medical University, Baku, Azerbaijan

Summary. The article presents the results of an ethnopharmacological study conducted in the Gadabay region of Azerbaijan. It was found that the region has preserved the traditions of traditional medicine, and the older generation has more in-depth knowledge in this area. According to the results of a survey conducted among 70 respondents over two years, it was found that people aged 61 and older have more information in the field of traditional medicine. The study found that 57 plant species belonging to 13 families are used in the Gadabay region in the treatment of urological diseases. In particular, 8 plant species belonging to the *Asteraceae* family, 5 species of *Apiaceae*, 5 species of *Rosaceae*, 4 species of *Lamiaceae* and 3 species of plants belonging to the *Fabaceae* family predominate. According to respondents, most medicinal plants are used fresh, as well as in the form of infusions and decoctions. A detailed examination of the drugs used in the treatment of urological diseases revealed a minimal number of phyto remedies among them. In this regard, the presented article will be useful in terms of attracting the attention of both medical workers and the population to medicinal plants.

Müəlliflə əlaqə üçün:

İsayev Cavanşir İsa oğlu, Azərbaycan Tibb Universitetinin Farmakoqnoziya kafedrası, Bakı, Azərbaycan

E-mail: isayev.cavanshir@amu.edu.az

Təqdim edilmişdir: 10.07.2025

Qəbul edilmişdir: 28.10.2025